

heder, der i dag er i offentligt eje. I oktober 2001 udgav Løgmannsskrivstovan en redegørelse om en privatisering af landets virksomheder. Det er en udmærket redegørelse, som - vel sagtens - har ligget til grund for alle senere politiske overvejelser om privatiseringen. Men det er en redegørelse orienteret overvejende mod udbudssiden: For hvilke virksomheder er et offentligt ejerskab naturligt; hvorledes varetager man

bedst offentlige og samfundsmæssige hensyn i forbindelse med et muligt salg af landets virksomheder. Men ikke ret meget - eller intet - om, hvem der kan tænkes at købe virksomhederne.

Oftest synes vi at have slået os til tåls med, at det vel næppe kan være et problem at finde købere til aktierne, når man ser, hvor store finansielle fordringer, det færøske samfund holder på udlandet. Det skulle undre mig såre, om

sammenhængen nu også er så simpel.

Vi står på Færøerne over for at skulle etablere en helt ny ejerkultur. Vi skal - på en studs - finde noget at sætte i stedet for det korporative ejerskab og fonds-ejet. Vi har da allerede i dag privat ejerskab til adskillige erhvervsvirksomheder. Ja, men det, vi ser, er rigtigt nok, at en enkelt person, en enkelt familie eller en sluttet personkreds ejer en virksomhed, som ejeren sæd-

vanligvis har den daglige kontrol med. Når landstytret har gjort etablering af en færøsk fondsbørs til en forudsætning for privatiseringsprocessen, må man vel forstå det således, at der politisk er et stærkt ønske om at afstå virksomhederne til en bred kreds af porteføljeaktionærer, der ikke har, og ikke søger, indflydelse i selskabet. Men porteføljeaktionærer er ikke nogen udbredt race på Færøerne. Bankerne var for alle

praktiske formål ene om at have porteføljeaktionærer. Men det fik som bekendt en brat ende i 1992/93.

Hovedaktionærer og folkeaktionærer

I bankerne var 1/3 af ejerskabet på private hænder. Men begge bankerne kontrolleredes af én, henholdsvis to, majoritetsaktionær(-er) med en ejerandel på 2/3. Der var således ingensinde tvivl om, hvem der udøvede ejerskabet; der var ingen tvivl om rollefordelingen. Generalforsamlingen, der repræsenterer ejerne, talte som med én stemme! Direktionen passede butikken i det daglige, og bestyrelsen førte på vegne af ejerne (generalforsamlingen) tilsyn med direktionens virke. Kan hændes nogen synes, at generalforsamlingen havde lidt for nemt ved at nå til enighed. Og sandt er det da, at aktionærdemokratiet har svært ved at folde sig ud, når aktiemajoriteten ligger fast hos en enkelt, eller to, aktionær(-er).

Modstykket til hovedaktionærdominerede selskaber er selskaber baseret på "folkeaktier". Den tanke har været fremme at sætte Føroya Banki på folkeaktier. Man ser for sig, at aktiekapitalen, der er på 100 mio. kr., udstykes i 50.000 aktier á 2.000 kr. - én til hver færing. Ejerskabet vil være så spredt, så diffust, at det ikke kan udøves. For hvordan samler man i en sådan situation et kvalificeret flertal. Det kan ikke lade sig gøre. Det ender sædvanligvis med, at selskabets ledelse sætter sig på den indflydelse, der skulle have været øvet af ejerne. En helt igennem uheldig situation.

Fra hel- til halv-offentligt eje?

Det gamle forsikringsmonopol Tryggingarsambandið Føroyar S/F er vel et eksempel på, at det, som alle ejer, ejer ingen; at det, som alle er ansvarlige for, er igen ansvarlige for. I dette tomrum har forsikringskoncernens ledelse haft held til at indkapsle en milliardformue i TF Holding P/F. Det er en

formue, der tilhører det færøske folk. Det er en formue, der er opsamlet under forsikringsmonopolet i 1943-98. Til ingen verdens nytte. Tryggingarsambandið var et gensidigt selskab, som - på grund af den gensidige hæftelse - ikke havde behov for at opsamle kapital og da slet ikke i det omfang.

Tilbage står ledelsen for forsikringskoncernen med en formue, som den ikke aner, hvad den skal stille op med. I forsikringsforretningen er der ikke brug for den; kapitalen er af samme grund løftet ud af Tryggingarfelagið Føroyar P/F. De egentlige ejere af formuen - medlemmerne af Ognarfelag Tryggingartakaranna S/F, og det er forsikringstagerne - kunne have valgt at fordele en milliard kroner imellem sig. Men se, om de er blevet spurgt!

Nu sidder koncernledelsen og spiller matador for forsikringstageres penge. Indtil videre er det blevet til et rederi eller to, et par hoteller og adskillige dyneforretninger. Nu mangler man blot et par bryggerier, så er pladen fuld. Før vi ser os om, er TF Holding P/F i færd med at tage over, hvor Figgingsgrunnurin og Framtaksgrunnurin slipper. Vi vil så have bevæget os fra offentligt fondseje til halvoftentligt fondseje. Ejerskabet vil fortsat være kollektiviseret. Det vil ikke øge dynamikken i færøsk erhvervsliv.

Der er god grund til, at vi på Færøerne søger at komme videre. De erhvervsdrivende fonde kom til verden som kriseløsninger. De bør ikke blive faste bestanddele af hverdagen. Men der er grund til at udvise rettidig omhu, når privatiseringsprocessen går i gang. Vi skulle dog nødtigt - som man gjorde det i Rusland - gå i seng med folkeaktionærer og vågne op med oligarker. Vi skulle nødtigt bevæge os fra den ene form for fondseje til den anden. Og vi skulle vel nødtigt se islændinge løbe med det hele. Aktiebørsen i Reykjavík er ikke for nybegyndere.